

Datum

2019-10-02

Vår referens

Helena Hansson

Utvecklingssekreterare

helena.hansson@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Motion av Helena Nanne (M) om skärpta kontroller och åtgärder mot fusk och felaktigheter i försörjningsstödet STK-2019-825 ASN-2019-9135

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden har beretts tillfälle att inkomma med yttrande kring motion av Helena Nanne (M) om skärpta kontroller och åtgärder mot fusk och felaktigheter i försörjningsstödet.

Ansökan om ekonomiskt bistånd görs som regel på månadsbasis. Varje ansökningstillfälle föranleder en utredning som ska ge handläggaren en helhetsbild av den enskildes försörjningshinder, resurser, behov och ekonomiska situation. Utredningen ligger till grund för beslut om bistånd. Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ser allvarligt på fusk och felaktigheter inom ekonomiskt bistånd och övriga välfärdssystemet. Felaktig utbetalning av bistånd kan återkrävas med stöd av 9 kap. 1 § socialtjänstlagen. Förvaltningen har enligt bidragsbrottslagen skyldighet att anmäla misstänkt bidragsbrott till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten som har i uppdrag att utreda misstanke om brott.

Arbetet som bedrivs av förvaltningen kopplat till digitalisering inom ekonomiskt bistånd exemplifierar pågående förbättringsarbete avseende förvaltningens processer vid utredning och handläggning av ekonomiskt bistånd. Förvaltningen bedömer det positivt att staden inom ramen för ärendet *Ekonomisk brottslighet mot välfärden* (STK-2019-1021) tar ett samlat grepp kring att i samverkan med andra myndigheter arbeta fram förslag på hur arbetet med ekonomisk brottslighet mot välfärdssystemen ska konkretiseras. Förvaltnings- och myndighetsgemensamma analyser bedöms kunna bidra till att ytterligare stärka förebyggande processer avseende fusk och felaktigheter inom välfärdssystem och att rätt stöd och bistånd beviljas rätt person.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet avseende motion om skärpta kontroller och åtgärder mot fusk och felaktigheter i försörjningsstödet enligt förvaltningens förslag.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till kommunfullmäktige.
3. Arbetsmarknads- och socialnämnden föreslår kommunfullmäktige anse motionen vara besvarad.
4. Arbetsmarknads- och socialnämnden anser kommunfullmäktiges beslut 2018-11-22 om månatlig uppföljning och kontroll av personer som önskar fortsatt ekonomiskt bistånd (STK-2017-1195) vara uppfyllt med vad som redogörs för i detta ärende.

Beslutsunderlag

- Motion av Helena Nanne (M) om skärpta kontroller och åtgärder mot fusk och felaktigheter i försörjningsstödet
- G-Tjänsteskrivelse ASN 191030 - Motion av Helena Nanne (M) om skärpta kontroller och åtgärder mot fusk och felaktigheter i försörjningsstödet
- Förslag till yttrande - ASN 191030 - Motion av Helena Nanne (M) om skärpta kontroller och åtgärder mot fusk och felaktigheter i försörjningsstödet

Beslutsplanering

ASN presidieberedning 2019-10-09

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2019-10-17

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2019-10-30

Ärendet

Aktuell motion

Stadskontoret har sänt motion av Helena Nanne (M) om skärpta kontroller och åtgärder mot fusk och felaktigheter i försörjningsstödet till arbetsmarknads- och socialnämnden för yttrande till kommunfullmäktige. Sista svarsdatum är 2019-10-31.

Motionären refererar till flera tidningsartiklar om fusk och bedrägligt beteende kopplat till ansökningar om ekonomiskt bistånd i Södertälje kommun. Motionären beskriver att försörjningsstödet ska vara samhällets yttersta skyddsnät då alla under korta perioder i livet kan drabbas av situationer som innebär att det inte är möjligt att klara sin egen försörjning. Missbruk av försörjningsstödet måste därför bekämpas. Motionären beskriver att annars förloras legitimiteten i och förtroendet för den offentligt finansierade välfärden.

Motionären yrkar att kommunfullmäktige beslutar **att** uppdra åt arbetsmarknads- och socialnämnden att omgående införa skärpta kontroller av utbetalningar inom ekonomiskt bistånd för att motverka fusk och felaktigheter.

Två angränsande uppdrag

Tidigare *motion av John Roslund (M), Mohammad Mohammad (M) och Tony Rahm (M) om skärpta regler för bidrag och familjebem* (STK-2017-1195) innehöll sammanlagt fyra yrkande där det fjärde omfattade att motionärerna föreslog kommunfullmäktige uppdra åt arbetsmarknads- och socialnämnden **att** det införs månatlig uppföljning och kontroll av person som önskar fortsatt ekonomiskt bistånd. I arbetsmarknads- och socialnämndens yttrande redogjordes för att varje ansökan om ekonomiskt bistånd föranleder att en utredning görs som ligger till grund för beslut om ekonomiskt bistånd beviljas eller ej (ASN-2017-5754). Arbetsmarknads- och socialnämnden beslutade 2018-02-22 **att** avge yttrande till kommunfullmäktige i enlighet med arbetsmarknads- och socialförvaltningens förslag, samt **att** därmed anse motionen besvarad. Kommunfullmäktige beslutar 2018-11-22 att bifalla motionen vad gäller motionens fjärde yrkande.

Kommunstyrelsen fattade 2019-09-11 beslut om *Ekonomisk brottslighet mot välfärden – förslag på fortsatt arbete med handlingsplaner* (STK -2019-1021). I ärendet ges stadskontoret i uppdrag att i samarbete med arbetsmarknads- och socialförvaltningen och fritidsförvaltningen samordna arbetet mot ekonomisk brottslighet i välfärden i enlighet med vad som föreslås i ärendet samt att

stadskontoret återrapporterar konkretiserade handlingsplaner till kommunstyrelsen i början av 2020. I ärendet framgår att arbetsmarknads- och socialförvaltningen kommer ha ansvar att samordna arbetet med handlingsplan kopplat till rätt stöd/ bistånd/ bidrag/ avtal med rätt person vilket även omfattar förbättring av de förebyggande processerna inom området enskilda. I uppdraget har stadskontoret bedömt att de tre socialförvaltningarna ska medverka tillsammans med MKB, Skatteverket och Försäkringskassan.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningens utredning

Utredning vid ansökan om ekonomiskt bistånd

Som tidigare redovisats i nämndens yttrande avseende motion om skärpta regler för bidrag och familjehem (ASN-2017-5754) föranleder varje ansökan om ekonomiskt bistånd, förstagångsansökan eller ansökan om fortsatt bistånd, att arbetsmarknads- och socialförvaltningen genomför en utredning som ligger till grund för beslut om ekonomiskt bistånd. Det innebär att arbetsmarknads- och socialförvaltningen gör en månatlig uppföljning och kontroll avseende varje persons ansökan om ekonomiskt bistånd.

Genom utredningen ska handläggaren skaffa sig en helhetsbild av den enskildes försörjningshinder, resurser, behov och ekonomiska situation. Hur omfattande utredningen behöver vara beror på omständigheterna i det enskilda fallet. För personer som är gifta, sambos eller partners krävs att handläggaren skaffar sig en helhetsbild över båda parternas situation avseende försörjningshinder, resurser, behov och ekonomiska situation. Om personen behöver ekonomiskt bistånd tillfälligt kan socialtjänsten ofta begränsa utredningen till att hämta in aktuella uppgifter om hans eller hennes ekonomiska situation. Andra situationer kan kräva ett omfattande utredningsarbete för att socialtjänsten ska kunna hjälpa den enskilde att bli självförsörjande.

Uppgifterna som ligger till grund för beslut hämtas i första hand in från den enskilde själv. Socialtjänsten får med stöd av socialtjänstlagen hämta in uppgifter om enskild från vissa myndigheter (Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, arbetslöshetskassorna, Arbetsförmedlingen samt Skatteverket) utan samtycke från den enskilde.¹ Uppgifter från dessa myndigheter inhämtas socialsekreteraren via verksamhetssystemet Lifecare genom sammansatt bastjänst ekonomiskt bistånd, SSBTEK, som tillhandahålls av Sveriges kommuner och landsting, SKL. Från och med januari 2019 inhämtar arbetsmarknads- och socialförvaltningen även uppgifter från Transportstyrelsen om eventuellt fordonsinnehav via SSBTEK.

Om socialtjänsten bedömer det nödvändigt att inhämta uppgifter från andra krävs att den enskilde lämnar samtycke till att sådan kontakt tas av socialtjänsten. I utredningen är det enbart uppgifter som är relevanta för biståndsbedömningen som ska hämtas in. Om personen som söker bistånd inte medverkar genom att förse socialnämnden med det underlag som bedömts relevant för utredningen kan ansökan som regel avslås. De uppgifter som socialnämnden efterfrågar ska gälla den biståndssökande och hans eller hennes familj, andra personer ska inte behöva lämna uppgifter eller utsättas för kontroller.² Via ansökningsblanketten för ekonomiskt bistånd informeras den enskilde om att socialtjänsten kan hämta in upplysningar om dig/ er från

¹ Socialtjänstlag (2001:453), 11 kap, 11-11b§§

² Socialstyrelsen, *Ekonomiskt bistånd Handbok för socialtjänsten* (2013), s 111-112

allmänt tillgängliga sidor på internet. Om socialtjänsten samlat in uppgifter som bedöms vara relevanta kommer personen/ personerna som ansökan avser få möjlighet att kommentera uppgifterna innan beslut fattas. Kopplat till motionärens farhågor avseende bilinnehav samt fusk med boendekostnader omfattar arbetsmarknads- och socialförvaltningens utredningar kontroll av fordonsregister, folkbokföring samt underlag avseende boendekostnader i form av kontrakt och månadsavgifter. På varje ansökningsblankett ska den/ de som ansöker om ekonomiskt bistånd ange antal personer i bostaden.

Utöver den ekonomiska utredningen genomförs även en uppföljning kring aktuell planering för självförsörjning vid en ansökan om fortsatt ekonomiskt bistånd. I fastställd kärnprocess för fortsatt bistånd anges både moment kring samtal och planering för självförsörjning samt moment om utredning avseende kontroller, beräkning, aktanteckningar och kommunikering.

Pågående utvecklingsarbete inom verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd

Kopplat till kommunfullmäktiges målområde 1 har arbetsmarknads- och socialnämnden i sin budget för 2019 beslutat att arbetsmarknads- och socialnämnden ska dra nytta av digitaliseringens möjligheter för att förbättra servicen till Malmöborna. Ett av de prioriterade områdena för digitalisering inom nämndens verksamheter under 2019 är arbetssätt och tillgänglighet inom ekonomiskt bistånd.

Utvecklingsarbetet kopplat till digitalisering inom ekonomiskt bistånd omfattar initialt, och därefter fortlöpande och parallellt, verksamhetsutveckling då aktuella processer ska identifieras, analyseras och förbättras inför att arbetet med automatisering kan inledas. Detta arbete ger en väsentlig input i verksamhetens förbättringsarbete. I analysarbetet har vissa skillnader i arbetssätt synliggjorts mellan de olika avdelningarna som kan härledas till tidigare organisationsstruktur i Malmö stad där flera olika nämnder och förvaltningar har haft ansvar för att handlägga ekonomiskt bistånd inom avgränsade geografiska områden i kommunen. Analysarbetet bidrar till att säkra likställighet för Malmöbor som ansöker om ekonomiskt bistånd och kvalitetsförbättringar av utredningarna.

I arbetet med verksamhetsutveckling kopplat till digitalisering av ekonomiskt bistånd har även frågor kopplade till hantering av misstänkt fusk och felaktigheter lyfts. Det bedöms av förvaltningen vara av stor vikt att säkerställa att rätt bistånd beviljas rätt person och att misstänkta brott anmäls enligt lag. I den utredningsstruktur som nu utformas inom ekonomiskt bistånd fastställs gemensamma grundläggande utredningsåtgärder vid ansökningar om ekonomiskt bistånd avseende nybesök, efterföljande första återansökan och därefter månatliga ansökningar om bistånd. Administrativa utredningsaktiviteterna kompletteras med ökad besöksfrekvens där en väsentlig del av nödvändig information till utredningen inhämtas i mötet med personen/ personerna som ansöker om bistånd. Parallellt görs slumpmässiga fördjupade ekonomiska avstämningar i enskilda ärenden. Egenkontroll och intern kontroll kopplas till den utredningsstruktur som utformas för att säkerställa att kvalitativa utredningar ligger till grund för beslut om bistånd samt för analys som ger underlag till fortlöpande utveckling och förbättring av förvaltningens arbetssätt och rutiner.

Lagstöd avseende misstanke om bidragsbrott

Felaktiga utbetalningar kan bero på olika orsaker, till exempel att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter eller att den sökande saknar kunskap om regelsystemet. En felaktig utbetalning

kan även bero på felaktigheter i förvaltningens handläggning av ekonomiskt bistånd. Om en felaktig utbetalning har gjorts kan det felaktiga beloppet återkrävas med stöd av 9 kap 1 § socialtjänstlagen. Om bedömningen visar att den sökande medvetet orsakat en felaktig utbetalning för att få ut mer pengar än den sökande har rätt till finns anledning att anta att ett brott har begåtts. Det kan till exempel handla om att den sökande lämnat oriktiga uppgifter eller inte anmält ändrade förhållanden.

Arbetsmarknads- och socialnämnden har en skyldighet anmäla misstänkt bidragsbrott till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten. Enligt 6 § bidragsbrottslagen (2007:612) ska kommunen göra anmälan till Polismyndigheten eller till Åklagarmyndigheten om det kan misstänkas att brott enligt denna lag har begåtts. Lagen gäller sådana bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål (ekonomiska förmåner) som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, kommunerna eller arbetslöshetskassorna (1 §).

Andra myndigheter; Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna, har skyldighet att underrätta kommunen om det kan antas att ekonomiskt bistånd beslutats eller betalats ut felaktigt eller med för högt belopp. Enligt lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (2008:206) föreligger underrättelseskyldighet för dessa myndigheter och arbetslöshetskassorna. Skyldigheten gäller dock inte Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet (2 §). Lagen gäller sådana bidrag, ersättningar och lån för personligt ändamål (ekonomiska förmåner) som enligt lag eller förordning beslutas av Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna eller arbetslöshetskassorna (1 §). Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet att en ekonomisk förmån har beslutats eller betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp (4 §).

För utredning av misstanke om brott svarar de samhällsorgan som lagstiftaren bestämt ska genomföra sådan utredning, vid bidragsbrott är detta Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Justitieombudsmannen (JO) riktade i ett beslut daterat 2014-06-18 kritik mot en socialnämnd för att ha genomfört ett oanmält hembesök i syfte att ”utreda misstänkt bidragsbedrägeri”. JO skriver att ärendet väcker frågor ”om förhållandet mellan reglerna om bidragsbrott och de särskilda reglerna i socialtjänstlagen om återkrav, vilka egna utredningsåtgärder en socialnämnd kan vidta enligt dessa regelsystem och hur sådana åtgärder förhåller sig till Europakonventionens artikel 6 om rätten till en rättvis rättegång.” I ärendet har även Socialstyrelsen inkommit med yttrande till JO. Socialstyrelsen anför att kommunen i princip inte ska vidta någon utredningsåtgärd som syftar till att klarlägga omständighet som gäller bidragsbrott eller säkra bevisning om sådant brott, utan med befintliga uppgifter avgöra om brott kan misstänkas i enlighet med 6 § bidragsbrottslagen.³

Arbetsmarknads- och socialförvaltningens sammanfattning och bedömning

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ser allvarligt på fusk och felaktigheter inom ekonomiskt bistånd och övriga välfärdssystemet. Vid fortlöpande ansökningar om ekonomiskt

³ Kritik mot Social- och arbetsmarknadsnämnden i Köpings kommun för att ha genomfört ett oanmält hembesök i syfte att ”utreda misstänkt bidragsbedrägeri”. https://www.jo.se/sv/JO-beslut/Soka-JO-beslut/?query=*&from=2014-06-18&to=2014-06-18&cc=27

bistånd gör arbetsmarknads- och socialförvaltningen varje månad en utredning avseende rätten till bistånd som omfattar den enskilde personens försörjningshinder, resurser, behov och ekonomisk situation. I utredningen är det enbart uppgifter som är relevanta för biståndsbedömningen som ska inhämtas. Uppgifterna ska gälla den biståndssökande och hans eller hennes familj. Om personen som söker bistånd inte medverkar genom att förse nämnden med det underlag som bedömts relevant för utredningen kan ansökan som regel avslås. Formen för utredning och uppföljning varierar, informationsutbyte med den enskilde sker såväl genom besök, telefonkontakt och skriftligen. Kontroll och verifiering av uppgifterna i ansökan görs bland annat genom sammansatt bastjänst ekonomiskt bistånd (SSBTEK) där socialnämnden med stöd av socialtjänstlagen kan hämta in uppgifter om enskild från vissa myndigheter. Kontroll sker även regelbundet i förhållande till uppgifter i folkbokföring och bilregister. Genom den fördjupande integrationen som äger rum mellan arbetsmarknadsavdelningen och enheterna för ekonomiskt bistånd sker fördjupat stöd i och uppföljning av planering mot självförsörjning som löpande återkopplas till handläggande socialsekreterare. Fortlöpande och regelbundna besök hos socialsekreteraren är en viktig utredningsåtgärd avseende såväl rätten till ekonomiskt bistånd som självförsörjningsuppdraget.

Det utvecklingsarbete som nu genomförs kopplat till digitalisering inom ekonomiskt bistånd exemplifierar ett pågående förbättringsarbete inom förvaltningen då aktuella processer ska identifieras, analyseras och förbättras inför att arbetet med automatisering kan inledas. En enhetlig utredningsstruktur utformas för att säkerställa likställighet avseende utredningsförfarandet för Malmöbor som ansöker om ekonomiskt bistånd samt att kvalitativa utredningar med korrekta uppgifter ligger till grund för de beslut om bistånd som fattas.

Enligt bidragsbrottslagen har förvaltningen skyldighet att anmäla misstanke om bidragsbrott till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten som är de två samhällsorgan som har befogenhet att utreda brott. Förvaltningen bedömer det positivt att staden inom ramen för ärendet *Ekonomisk brottslighet mot välfärden* (STK -2019-1021) tar ett samlat grepp kring att i samverkan med andra myndigheter arbeta fram förslag på hur arbetet med ekonomisk brottslighet mot välfärdssystemet ska konkretiseras. I stadskontorets utredning beskrivs problem, risker och utmaningar kopplade till området rätt stöd/ bistånd/ bidrag till rätt person. Ett bekymmer som lyfts i utredningen är att när felaktigheter eller fusk väl uppdagas och anmäls så leder det sällan till åtal eller fällande domar när det gäller bidragsbrott avseende ekonomiskt bistånd.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ställer sig positivt till att, tillsammans med övriga berörda förvaltningar, bolag och myndigheter, arbeta mot ekonomisk brottslighet i välfärden i enlighet med vad som föreslås i ärendet. Det innebär ett uppdrag för förvaltningen att belysa och analysera sina registerförande och utbetalande funktioner utifrån ett kontroll/ fusk-perspektiv samt att återföra förvaltningens slutsatser till stadskontoret. Arbetet bedöms viktigt för att fortlöpande, på systemnivå, säkerställa att utredningar av god kvalitet utgör grund för förvaltningens beslut om bistånd och att besluten som fattas vilar på korrekta uppgifter om individens och hushållets ekonomiska och sociala situation.

I förhållande till aktuell motion bedömer arbetsmarknads- och socialförvaltningen att förvaltningen, genom vad som beskrivs i ärendet, aktivt arbetar för att säkerställa att utredningar av god kvalitet utgör grund för förvaltningens beslut om bistånd. Därutöver kommer förvaltningen, i enlighet med kommunstyrelsens beslut, att samarbeta med stadens förvaltningar

och bolag samt statliga myndigheter för att gemensamt genomföra analyser som ytterligare kan bidra till att stärka förebyggande processer avseende fusk och felaktigheter inom välfärdssystemen och att rätt stöd/ bistånd/ bidrag beviljas rätt person.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen bedömer att motionen ska anses besvarad genom vad framkommit i ärendet.

Ansvariga

Petra West Stenkvist Enhetschef

Katarina Lindeberg Avdelningschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef